

La veu vibrant dels discursos de guerra de Companys (i 2)

Aquest és el segon i últim lliurament de les transcripcions dels discursos de Lluís Companys que es va endur a l'exili i que el programa 'Si més no' de Catalunya Ràdio està emetent. El primer, del 1937, el va pronunciar en una manifestació a favor de l'Exèrcit Popular. El segon, el dirigeix a Madrid, i el tercer, al president basc José Antonio Aguirre.

Visca la llibertat! El diumenge 28 de febrer de 1937 una gran manifestació atura Barcelona, és a favor de la creació d'un exèrcit popular regular. Companys arenga sis mil soldats, ja no seran milicians, que amb l'uniforme, diu la premsa, elegant i sobri, encarnen també la disciplina. "La marxa de l'Exèrcit Popular", així com "Els segadors" i l'"Himne de Riego" obren les paraules de Companys que promou un jurament d'honor carregat de simbolisme.

"Avui amb la carícia del sol se realitza la gran desfilada que és l'inici de la formació de l'Exèrcit Regular del poble català. Dintre de la nostra ànima, amb la més forta fermesa inquebrantable en la victòria. Guanyarem perquè volem, perquè ens ho mereixem i perquè ho senyala el destí de la història i de la civilització que aparta amb mà de ferro tots els obstacles que s'oposen al foment. Catalans. Fem per tres vegades la promesa solemne. Atenció! Prometeu, per l'honor de les vostres companyes, fer tots els esforços i tots els sacrificis per vèncer el feixisme? [Sí multitudinari.] El feixisme és un retrocés de la civilització. Prometeu, ademés, per l'honor i pel pervindre dels vostres fills? [Sí multitudinari.] El feixisme és l'exaltació de la barbàrie. Ho prometeu,

ademés, per la vostra vida, el vostre honor i els vostres drets com home i com poble? [Sí multitudinari.] El feixisme és el despotisme i la crueltat. Catalans! La vostra prometença ha arribat amunt, amunt vers l'infinit. S'ha estès per tot el món i penetrarà en el pervindre i s'enfronta amb el judici de la història. No ho oblideu catalans. Visca la llibertat! [Visca!]"

'Cataluña os ama!' El també diumenge 7 de març següent té lloc a la Monumental un doble acte, la cloenda de la setmana de Madrid amb el parlament d'un pioner, un jove infant refugiat al qual besa Companys en mostra d'unió fraternal, i la Jornada Internacional de la Dona Antifeixista amb els parlaments de Dolors Bargalló, Carme Julià, Teresa Pàmies, Federica Montseny. Companys hi serà present amb dos parlaments, com correspon als dos actes:

"Ciudadans, ciudadans. L'acte ja se ha realitzat. Ja s'ha acabat. Jo clouré solament amb breus paraules, les primeres seran en castellà per adreçar una salutació als nostres germans de Madrid. ¡Madrid! ¡Madrid! Hermanos de Madrid. En esa plaza está congregada una multitud enorme, y habéis escuchado la palabra cálida de nuestra aportación y de nuestra simpatía para vuestra heroi-

ciudad. Pero las palabras de hermanos ni en su mayor galanura ni en la frase más bella del artista pueden dar una idea pálida de la emoción violenta de nuestros corazones y os decimos tan solo una frase: Madrileños, madrilenos, ¡Cataluna os ama! Ha hablado aquí, ha dicho unas palabras, unas palabras envueltas en un lloro, un niño de Madrid que tenemos refugiado en nuestra casa. [Aplaudiments.] Ahora se acerca a mí espontáneamente, madrilenos, y yo, atended, por si oís el eco través de los hilos invisibles, atended, yo voy a darle un beso. [Grans i llargs aplaudiments.] Nada más, nada más, madrilenos. Heroicos madrileños. Hermanos de nuestro amor. Nada más. Permittedme que ahora, en la lengua de mi madre, me dirija al pueblo de Cataluña. I que a vosaltres us digui, catalans, que aquest sentiment de solidaritat i de cooperació no solament ha de ser expressat amb lirisme sinó que s'ha traduït, ja, i ha de continuar traduint-se cada vegada amb més intensitat, amb una resolta cooperació amb totes les necessitats de guerra que és lo que importa. [Aplaudiments.]”

Companys continua el mateix parlament canviant de tema:

“L’homenatge a Madrid [és també] la Diada Internacional de la Dona Antifeixista amb la que ha parlat aquí la representació de... [Inaudible]. A través de tot el camí del món, dolorós i ascendent, la dona ha marcat sempre la seva influència en els sentits del món i, sovint, ha determinat el curs de la història.

“La lluita que sostenim, ja s’ha vist, és una espurna ardent de la lluita enorme que commou els fonaments de tota la societat i que viu subterràniament per tot el món. És la lluita entre un primitivisme bàrbar, que governa amb nou ropatge, que exalta la llei de la força i de la violència, contra els eterns postulats de la civilització i de la pau. Primitivisme que arrastraria i desencadenaria a Europa, per estendre’s a molts altres continents, la guerra més tràgica que hagin viscut els temps. I ací apareix la dona, marcant amb la seva influència, amb la seva aportació, els destins futurs de la humanitat. Jo tinc que rendir-li un

Lluís Companys arengant sis mil soldats de l'Exèrcit Popular.

**“Guanyarem
perquè volem,
perquè ens ho
mereixem
i perquè
ho senyala
el destí de la
història i de
la civilització”**

clam... [inaudible], al dolor, al calvari d’amargura, als misteris de penes de la nostra dona. La dona que veu perquè els homes han nascut per a lluitar i els homes han de lluitar i han de morir si cal. Però la dona senzilla i dèbil que veu que se li emporten el seu fill i el seu fill se’n va entusiasta al front i que treballa per a fer el compliment dels seus deures i que veu els sacrificis del seu company en el front de lluita i somriu d’una manera estoica i que sota el soroll del canons i de la metralla, oh Madrid, i sota els sorolls dels canons i de la metralla, amanyaga, acaricia, aca-

rona i besa al petit infant que està esferèit i que obre els ulls corprès amb una muda interrogació als déus, contra la barbàrie i a brutalitat humana. [Grans aplaudiments.] La dona infermera, la dona companya, la dona que amb la gentilesa de la seva presència ens fa sentir les més altes ambicions orgulloses. La dona que sent dintre de la seva feminitat tota la ternura i la tendresa. La dona que és la poesia, l’art. La dona que és l’estímul per les nostres gestes i que és el consol dels nostres sacrificis. Jo avui he vist com l’homenatge a la dona aquestes paraules que són l’expressió de la profunda admiració per ella. [Aplaudiments.] Amb l’exemple de la dona hem començat a guanyar la batalla. [Frase no enregistrada.] [Inaudible: Jo afirmo que] les nostres dones davant les hordes feixistes ni per la seva avantguarda feta de moros mercenaris i de terços estrangers. No seran ultratjades. [Ovació.] No viuran, els nostres fills, subjectes al despotisme. Davant d’això, què valen les nostres diferències i els nostres recels i les nostres discussions? Què valen davant d’aquest panorama. A callar tothom i a seguir les consignes del Govern! [El públic, dret, ovaciona el president i li dóna visques.] A fer la guerra..., a fer la guerra amb disciplina de guerra, amb mètodes de guerra, per guanyar la guerra! [Molt bé! Ovació] Perquè, amics meus, no ho veieu, ens hi juguem alguna cosa que val molt més que la nostra pròpia vida. Ja he dit. [Visca el president! Ovació llarga i sentida. Companys es veu obligat a saludar repetidament la multitud entusiasta que l’aclama. Sonen els acords de la “Marxa de l’Exèrcit Popular” i els cors de cantaires s’hi afegeixen.]”

Salutació al president Aguirre.

El darrer discurs és la salutació al president basc Aguirre el 24 de juliol de 1937. El Govern de Catalunya havia declarat el president hoste d’honor, i les relacions amb ell, de molt cordials. En la vigília del discurs enregistrat, Aguirre ja havia fet costat a Companys tot el matí en el decurs de les audiències que reberen: el president del Parlament, Joan Casanovas; l’Ajunta-

“Hermanos de Madrid. En esa plaza está congregada una multitud enorme, y habéis escuchado la palabra cálida [...] de nuestra simpatía”

ment de Barcelona en corporació, diputats, magistrats, etc. A les declaracions a premsa Aguirre agraeix les atencions i declara la sorpresa per les nombroses mostres de simpatia i, molt especialment, pels crits habituals dels catalans que, en veure'l, li diuen: “*Gora Euskadi!*” Així mateix, Aguirre critica la proposta de Federica Montseny de destruir Bilbao abans de rendir-lo i al·ludeix al futur amb esperança “*La lucha ha creado en Euskadi una moral fortísima*”.

A la tarda del dia 23 Aguirre va de la residència de Companys, on han dinat, a la Delegació d'Euskadi, al passeig de Pi i Margall (actual passeig de Gràcia). Una companyia de la 142a Brigada mixta constituïda per *gudaris* bascos amb bandera, banda i música reten honors als presidents. Els rep el delegat Areitioaurtena. A les 6 h de la tarda arriba el ministre de Justícia del Govern de la República Manuel de Irujo, que acompanyava Aguirre en el viatge per Catalunya, i s'obre una recepció als ciutadans bascos. A les 9 h del vespre, als Serveis de Radiodifusió, on són rebuts pel seu director Fontbernat, pronuncien els discursos. Aguirre llança un clam al món testimoniant l'existència del poble basc i afirma que no ha mort, encara que, de Gernika, no en queda ni una sola casa —“*no es hipóbole*”— i quatre mil morts que clamen.

El president basc José Antonio Aguirre, i el català, Lluís Companys, el juliol de 1937, a Barcelona. Tots dos feren els discursos des dels micròfons dels Serveis de Radiodifusió.

Mentrestant, el Comitè de No Intervenció diu que continua les reunions i que no sap si qualificar de tràgiques o còmiques. El dissabte, Companys i Aguirre fan una visita conjunta a Montserrat i, en tornar, recepció a l'Ajuntament. El diumenge 25 de juliol, al matí, Aguirre visita el camp d'instrucció de Pins del Vallès (Sant Cugat) saludant la Brigada Basca que s'hi preparava. Al migdia visiten la tomba de Macià, i a la tarda, amb Companys,

presencià a Montjuïc bona part del festival d'ajut català a Euskadi amb els ballets catalans i bascos. De Montjuïc es va acomiadar de la seva visita a Catalunya amb la música i els compassos de “Gernikako Arbola” i “Els segadors”, tot manifestant que li hagués agradat passar-hi més dies, però que la greu situació que es vivia en terres basques havia l'obligava a marxar.

Tret dels mots de salutació, el discurs radiofònic, que seguí la línia dels pri-

José Antonio Aguirre i Lluís Companys, al balcó de la Generalitat de Catalunya. Junts visitaren també Montserrat, Sant Cugat (aleshores Pins del Vallès) i Montjuïc.

mers mots, és l'únic testimoniatge que conservem:

“Catalans: el president Aguirre va a parlar-vos per ràdio. La terra d'Euskadi ha estat trepitjada i assolada pels exèrcits feixistes, Gernika, símbol de les llibertats nacionals, ha estat destruïda. En aquesta guerra dolorosa, Euskadi representa l'honor i el sacrifici. Al noble president de la nobilíssima Euskadi, a l'alt representant del país estimat i admirat, Catalunya li donà ahir la benvinguda entre aclamacions i entusiasmes arreu dels pobles, ciutats i viles que atravessava. El president Aguirre va pronunciar davant de la multitud enfebrorida unes paraules de salutació, de les que vull destacar dues afirmacions. Primera: la importància de la visita i la transcendència dels actes que aquesta visita comporta pel present i pel futur. Segona: la seguretat de la victòria i de que aquesta victòria significa una renovació i una ascensió en la conquesta de les llibertats i dels drets individuals i col·lectius. Em plau subscriure aquests dos extrems i subratllar-los. Les doctrines de dominació i de guerra, els afanys imperialistes, les gestes superbes i orgulloses, que no s'avenien prou amb les successives derrotes i desastres

“Euskadi i Catalunya juntes i agermanades serviran a la República que aquestes forces del passat volen destruir...”

de la clientela militarista i de les *mesnades* polítiques de l'Espanya negra dels latifundis i del sectarisme, són al davant nostre, contra el que representen Euskadi i Catalunya, terres lliures de pau i de treball, en constant aspiració de progrés i de cultura. Euskadi i Catalunya juntes i agermanades serviran a la República que aquestes forces del passat volen destruir, i vetllaran perquè en lloc del territori hispànic pugui rebrotar la més petita planta... Amb les llibertats col·lectives es combat a les

trinxeres per les llibertats i els drets individuals i per les ànsies de millorament del poble. Les multituds de combatents reguen la terra amb la seva sang generosa i ardenta perquè aquesta tragèdia no sigui solament un dolor, sinó una glòria i perquè obri el camí de noves aurores de millor justícia. No tornaran les ombres del passat, ni els antics privilegis, ni les velles castes, ni res que s'hi assembli ni ens les recordi ni amb la realitat econòmica ni en la conducta i realitat política i social. No ho consentiria el poble, ni ho permetrien els déus de la Justícia i de la Victòria. El nostre esforç ara ha d'ésser guanyar la guerra, abocant-hi tots els recursos morals i materials del país. [Amb la victòria vindrà el ressorgiment ascensional de les forces productores del país.] Euskadi i Catalunya, en el passat, en el present i en el futur són la llibertat enfront de la dictadura. El dret davant de la violència, la cultura sobre la barbàrie, els valors espirituals i democràtics contra els afanys de dominació i les ànsies de despotisme. Totes les doctrines, les fórmules i les conductes de persecució i de tirania tindran en els nostres pobles la repulsa viva de llur ànima sensible, avui adolorida, però sempre coratjosa en la defensa dels nostres ideals de llibertat i de fraternitat humana. Les banderes catalana i basca s'ajunten i s'apleguen a l'entorn de la bandera de la República, que arriba enlaire com a bandera internacional contra el perill de la barbàrie feixista. President Aguirre: pel vostre poble en tortura, pel vostre territori profanat, per les vostres dones i pels vostres fills assassinats, per les altes i meravelloses muntanyes de la vostra terra sagrada, President, escolteu el batec del nostre cor i rebeu l'expressió càlida del nostre amor. Catalans! En cada estatge de Catalunya a on per mitjà d'aquests fils invisibles arriba la meua veu, serà contestat ara el meu crit: arreu de Catalunya milers i milers de ciutadans el repetiran! Catalans: crideu tots amb mi: *Gora Euskadi!* [Resposta: “*Gora!*” i perllongada ovació.]”

Transcripció i edició de
Josep Maria Figueres